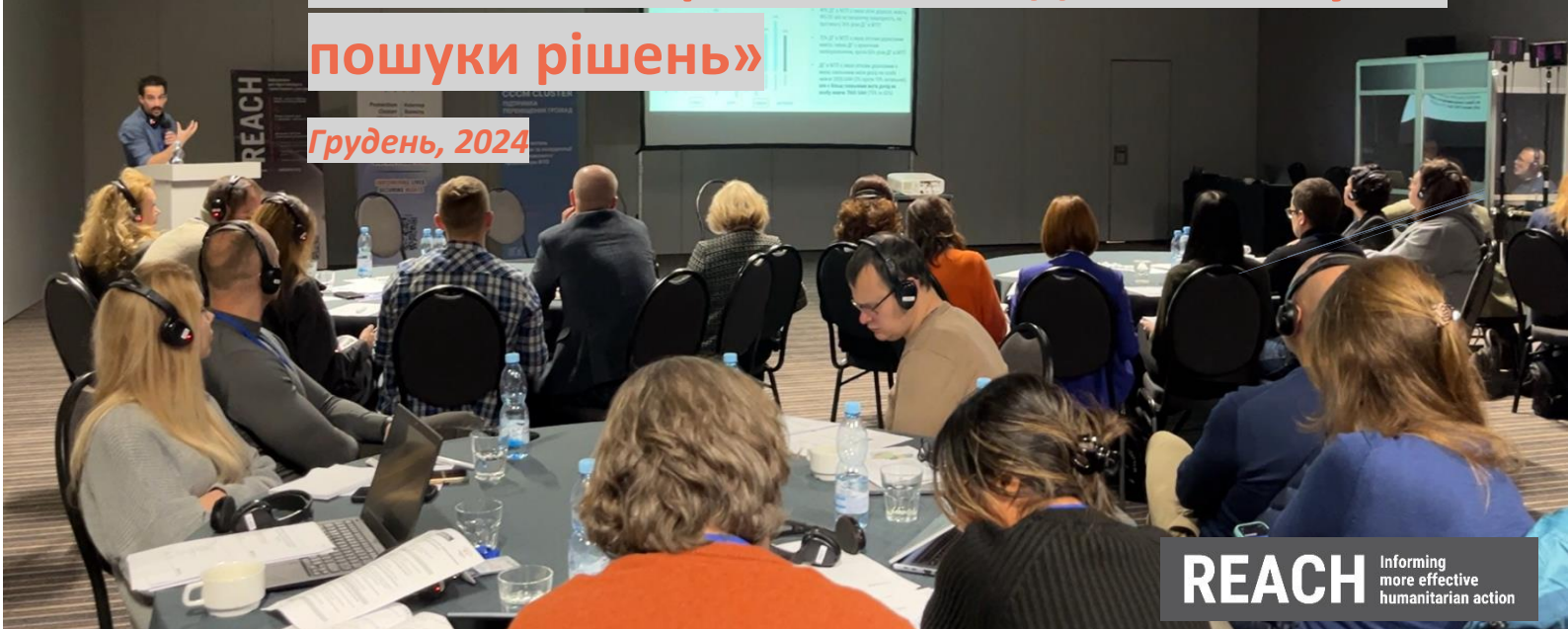


Міжвідомчий захід: «Фактори вразливості в місцях тимчасового проживання: заповнення прогалів в наданні послуг та пошуки рішень»

Грудень, 2024



КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Місця тимчасового проживання (МТП) в Україні – це місця проживання людей з підвищеною вразливістю. Якщо порівнювати з внутрішньо переміщеними особами (ВПО), які проживають за межами МТП, та населенням України загалом, то в МТП здебільшого проживають люди похилого віку та люди з інвалідністю, а також ті, що страждають на хронічні захворювання або психічні розлади.

В більшості МТП бракує необхідної інфраструктури та ресурсів для забезпечення догляду і надання допомоги згідно з основними стандартами, або вони значною мірою залежать від гуманітарної допомоги, через що мешканці проживають в неналежних умовах. Міністерство соціальної політики запускає пілотну послугу підтриманого проживання для ВПО, однак на сьогоднішній день вона залишається недостатньою. Водночас зменшується обсяг гуманітарної допомоги в західних та центральних регіонах відповідно до пріоритетів, визначених в Плані гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік.

Посилення можливостей працездатного віку в МТП керувати власним життям і знаходити рішення самостійно є дуже важливою. Однак, за результатами оцінки вразливості людей в МТП, безробітні мешканці МТП працездатного віку часто стикаються зі значними проблемами в працевлаштуванні через обов'язки по догляду за іншими або наявність інвалідності.

Альтернативні рішення щодо житла залишаються суттєвим викликом. Уряд тільки розпочинає реформування сфери соціального житла, а гуманітарні організації можуть охопити лише обмежену кількість об'єктів для їхньої консолідації та трансформації під житло. Необхідна співпраця між організаціями з розвитку, бізнесом та місцевою владою.



26 листопада 2024 року в Києві пройшов міжвідомчий захід «Вразливі групи населення в місцях тимчасового проживання: визначення прогалин в наданні соціальних послуг та пошук рішень». На заході, організованому Ініціативою REACH Організації IMPACT спільно з Кластером з питань управління та координації місцями тимчасового проживання (СССМ) і Кластером з питань захисту, було представлено результати Оцінки вразливості людей в МТП, а також створено платформу для обговорення програм ефективного надання допомоги та послуг найбільш вразливим категоріям населення, які найчастіше проживають в МТП. Крім цього, значна увага була зосереджена на пошуку варіантів альтернативного житла і засобів до існування, а також рішень для людей працездатного віку, які проживають в МТП.

Вступ

В Україні існує понад 1 600 місць тимчасового проживання – як офіційних, так і неофіційних – в яких проживає більше 74 тисяч осіб, значна частка яких належить до найбільш вразливих категорій переміщеного населення. Поєднання високого рівня вразливості з соціально-економічною маргіналізацією та неможливістю повернутися додому часто призводить до тривалого перебування в МТП, які нерідко є непридатними для довготривалого проживання.

Попри те, що кількість гуманітарної допомоги збільшується у відповідь на евакуацію з прифронтових територій та прибуття нових людей в МТП, її обсяг також зменшується на Заході та в Центрі країни. Тут десятки тисяч людей залишаються в місцях тимчасового проживання з обмеженою кількістю рішень від держави та значними прогалинами в послугах, зокрема найбільш вразливі категорії, такі як ті, що потребують соціальної допомоги та медичних послуг.

В багатьох МТП бракує необхідної інфраструктури та ресурсів для забезпечення догляду і надання допомоги згідно з основними стандартами, через що мешканці часто проживають в неналежних умовах. Також багато МТП значною мірою покладаються на допомогу гуманітарних організацій, яка буде зменшуватися в 2025 році. Існує ризик, що без проведення цільових заходів з метою заповнення цих прогалин потреби таких категорій населення залишаться непоміченими, оскільки гуманітарні програми згортаються, призводячи до ще більшого зростання їхньої вразливості та посилення маргіналізації.

З метою покращення розуміння масштабів вразливостей в МТП та більш ефективного задоволення потреб мешканців, пов'язаних з доступом до послуг та рішень, у 2024 році Кластер СССР та Кластер з питань захисту доручили Ініціативі REACH провести Оцінку вразливості.

Метою цього дослідження був збір детальних даних щодо профілів вразливості мешканців МТП, їхніх особливих потреб, труднощів, з якими вони стикаються під час проживання в МТП, а також їхнього доступу до можливих рішень в приймаючих громадах.

Про захід

Захід, участь в якому взяли більше 60 учасників, став платформою для обговорення на основі наявних даних, отриманих під час Оцінки вразливості, включаючи ключові висновки і дискусії з представниками Уряду України, агенцій Організації Об'єднаних Націй (ООН), неурядових організацій (НУО) та організацій громадянського суспільства.

Порядок денний передбачав **детальну презентацію результатів Оцінки вразливостей Ініціативою REACH** після чого відбулися дві панельні дискусії, модераторами яких виступили представники Кластеру з питань захисту та Кластеру CCCM. Перша панельна дискусія **«Мапування та визначення прогалин в наданні послуг вразливим категоріям людей, які проживають в МТП»** стосувалася існуючих прогалин в наданні послуг вразливим категоріям населення в МТП, а також учасники обговорили необхідні заходи реагування для ефективного вирішення цих проблем.

Друга панельна дискусія **«Погляд у 2025 рік: Альтернативи та рішення для вразливих категорій населення в МТП»** була зосереджена на пошуку альтернативних рішень та можливих засобів до існування для працездатних мешканців МТП.

Про оцінку вразливості

Оцінка вразливості, проведена Ініціативою REACH на замовлення Кластеру CCCM та Кластеру з питань захисту, була спрямована на детальне визначення профілю вразливості людей, які проживають в МТП.

У липні та серпні 2024 року було проведено репрезентативне опитування мешканців МТП, 12 обговорень у фокус-групах за участі людей з різними профілями вразливості, а також 13 інтерв'ю з ключовими інформантами за участі експертів і практикуючих спеціалістів, які працюють в МТП. В рамках дослідження було проведено аналіз характеру вразливостей, з якими стикаються мешканці МТП, за різними параметрами, зокрема за віком, статтю, наявністю нвалідності, хронічних захворювань та психічних розладів, а також за соціально-економічними чинниками.

В дослідженні також розглядається демографічний та соціально-економічний профіль працездатного населення, яке проживає в цих МТП, що забезпечить краще розуміння їхньої поточної ситуації із засобами до існування. В ньому визначаються основні перешкоди, які не дають можливості цій категорії людей успішно працевлаштуватися, зокрема через обмежений доступ до можливостей працевлаштування та системні перешкоди. Крім цього, в дослідженні вивчається доступ до критично важливих послуг, зокрема медичних послуг, освіти та соціального забезпечення, щоб привернути увагу до прогалин та необ'єктивності, які впливають на добробут переміщеного населення.

Насамкінець в дослідженні розглядаються питання соціальної згуртованості і вивчається динаміка відносин між мешканцями, переміщеним населенням та приймаючими громадами, а також визначаються можливості зміцнення зв'язків у громадах та надання підтримки заходів з інтеграції.

Більш детальна презентація із заходу доступна за наступним посиланням: [англійською](#) та [українською мовами](#).

Фінальний звіт буде опублікований в січні 2025 року.

ОЦІНКА ВРАЗЛИВОСТІ: ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ ДАНИХ

ВПО, які проживають в МТП, здебільшого є набагато старшими порівняно з іншими категоріями ВПО та населенням України загалом, вони частіше мають інвалідність, страждають на хронічні захворювання або мають проблеми з психічним здоров'ям. Серед людей похилого віку переважають жінки.

- Населення в МТП складалося на 29% з людей похилого віку і на 51% з людей працездатного віку порівняно з 20% і 61% відповідно серед населення України загалом^{1,2,3}. Більшість людей похилого віку в МТП – жінки (72%).
- За даними Оцінки, в МТП проживає висока частка людей з інвалідністю⁴. Якщо частка ДГ, у складі яких була щонайменше одна особа з інвалідністю, серед населення України загалом становила 29%, то в МТП їхня кількість сягала 36%. Ймовірність наявності інвалідності була вищою серед людей похилого віку: 50% людей з цієї категорії мали інвалідність, тоді як серед осіб працездатного віку цей показник становив 46%.
- Половина (54%) ВПО в МТП регулярно відчувала тривожність або була в депресії (кожного тижня або щоденно).
- Сорок чотири відсотки ВПО в МТП повідомили про наявність хронічних захворювань.
- У третині (30%) домогосподарств в МТП члени мали більше двох вразливостей⁵. В

сорока трьох відсотків була одна вразливість.

Кількість ДГ з дітьми, які проживали в МТП, була меншою (25%) порівняно з 32% серед населення України загалом, все ж їхня частка була досить значною.

- Половину (48%) ДГ з дітьми складала домогосподарства з одним опікуном і в більшості випадків їх очолювали жінки.
- Один відсоток ДГ в МТП складала домогосподарства з трьома або більше дітьми.

Загалом у мешканців МТП був доступ до медичних послуг; проте помітно не вистачало геріатричної та паліативної допомоги. Зважаючи на вразливість багатьох мешканців МТП, медичні послуги визначалися серед найважливіших та найчастіше затребуваних.

- Шістдесят два відсотки ВПО в МТП зазначили, що в них виникала потреба в медичних послугах протягом останніх трьох місяців. Близько чотирьох відсотків ВПО в МТП повідомили про відсутність доступу до медичних послуг. За даними, основними перешкодами в доступі до послуг була вартість лікування (39%) та недоступність цих послуг (15%).
- Ключові інформанти наголосили на тому, що найбільш вираженою потребою для вразливих категорій населення був доступ до спеціалізованої медичної допомоги, що охоплює спеціальні потреби в геріатричній та паліативній допомозі, доступі до спеціальних ліків та відвідування вузькопрофільних спеціалістів.

¹ Надалі за текстом будь-які порівняння з населенням України або переміщеним населенням загалом ґрунтуються на результатах MSNA дослідження за 2024 рік.

² [Ініціатива REACH. Таблиці розподілу загального населення MSNA – в області. Україна, 2024 рік.](#)

³ [Ініціатива REACH. Таблиці розподілу переміщеного населення MSNA – в області. Україна, 2024 рік.](#)

⁴ Визначення людей з інвалідністю проводилося на основі опитувальника оцінки вразливості, який включав два види запитань: 1) запитання про офіційно зареєстровану інвалідність; 2) запитання на основі [Короткого набору](#)

[Вашингтонської групи \(WG-SS\) щодо функціональних здібностей](#). Голови ДГ надавали відповіді від імені всього домогосподарства. Отримані показники охоплюють офіційну інвалідність або наявність будь-яких функціональних обмежень згідно з Коротким набором Вашингтонської групи (WG-SS).

⁵ Розглянуті профілі вразливості включають інвалідність згідно з набором WG-SS або офіційну інвалідність, хронічні захворювання, домогосподарства, що складаються з одного дорослого та домогосподарства з трьома і більше дітьми.

Побутові умови ускладнюють доступ до освітніх послуг, особливо враховуючи той факт, що багато дітей навчаються дистанційно.

- Згідно з отриманими даними, 42% дітей, які проживають в МТП, навчалися в онлайн форматі, і 9% - у змішаному форматі. Серед найчастіше згадуваних перешкод для дистанційного або змішаного формату навчання був ненадійний доступ до інтернету (52%), брак спеціально відведеного місця для навчання (21%), а також нестача обладнання (16%).
- Близько третини (34%) дітей, які проживають в МТП, зазначили, що навчаються дистанційно в місцях їхнього проживання до переміщення, що може негативно вплинути на їхню інтеграцію в приймаючих громадах, а також на їхню успішність загалом.

ВПО стикаються зі значними перешкодами в доступі до необхідних засобів до існування. Ця потреба є особливо гострою для новоприбулих ВПО, домогосподарств, які складаються лише з осіб похилого віку, домогосподарств з дітьми та ВПО, які проживають в сільській місцевості.

- Десять відсотків домогосподарств повідомили, що їхній дохід на одну особу був меншим за прожитковий мінімум, який становить 2 920 грн на особу.⁶ Це особливо стосувалося домогосподарств, які були переміщені менше 3 місяців (28%), ДГ з одним опікуном (19%), ДГ з дітьми (19%), а також людей, які проживають в сільській місцевості (14%).
- ВПО в МТП зазначили, що вони більшою мірою покладаються на державні виплати ВПО порівняно з переміщеним населенням загалом (76% порівняно з 52%). За даними, вони також частіше залежали від інших державних соціальних виплат (65% порівняно з 28%), а також від пенсій (51% порівняно з 33%).

⁶ Прожитковий мінімум на одну особу, встановлений в рамках Державного бюджету на 2024 рік.

- Домогосподарства з дітьми в МТП здебільшого мають найнижчий рівень доходу на особу, який становить 5 000 грн. Загальний середній дохід домогосподарства на особу в МТП становив 6 000 грн порівняно з 6 750 грн серед переміщеного населення загалом.
- Близько чверті (23%) домогосподарств вказали, що застосовували стратегії подолання труднощів, пов'язані із засобами до існування, а саме вживають різних заходів, щоб компенсувати нестачу ресурсів для покриття своїх поточних витрат. Найчастіше повідомляли про використання наступних стратегій: витрачання заощаджень або споживання запасів (12%), а також скорочення основних витрат на охорону здоров'я (8%).

Рівень працевлаштування, зафіксований серед мешканців МТП, був нижчим порівняно з населенням України та переміщеним населенням загалом, зокрема через обмежений доступ до працевлаштування осіб, які мають обов'язки з догляду за іншими.

- Станом на липень 2024 року, 47% мешканців МТП працездатного віку повідомили, що працюють, до їхнього переміщення цей показник становив 64%. Найбільше рівень працевлаштування знизився серед ВПО з інвалідністю (на 42% були зайняті до переміщення і лише 18% станом на період збору даних), осіб, які страждають на хронічні захворювання (59% та 34% відповідно), а також тих, хто проживає в сільській місцевості (64% та 40% відповідно).
- Згідно з отриманими даними, лише 34% безробітних осіб працездатного віку активно шукали роботу впродовж чотирьох тижнів до моменту збору даних. При цьому 62% безробітних ВПО працездатного віку зазначили, що мають обов'язки з догляду, зокрема за дітьми, людьми похилого віку або членами ДГ з інвалідністю, які

перешкоджають їхньому працевлаштуванню.

Доступ до гуманітарної допомоги був обмеженим і вона здебільшого надавалася в натуральній формі, а саме продуктами харчування та непродовольчими товарами. Крім цього, третина мешканців МТП стикнулася зі скороченням виплат ВПО після внесення змін до Постанови № 332 від березня 2024 року.

- Третина (33%) ДГ, які проживали в МТП, повідомила, що не отримувала гуманітарної допомоги протягом шести місяців до моменту збору даних. Профілі домогосподарств, які найчастіше згадували про відсутність допомоги, включали осіб працездатного віку та працюючих членів (40%), а також тих, хто проживав в МТП у сільській місцевості (37%). За даними, найчастіше допомога надавалася продуктами харчування (55%), ліками (16%) та одягом (19%).
- Двадцять дев'ять відсотків мешканців МТП повідомили про скасування виплат ВПО з квітня 2024 року, тоді як 62% продовжували їх отримувати.

Більшість людей, які проживають у МТП, обмежено беруть участь у соціальній та культурній діяльності в приймаючих громадах, а деякі з них зазнають дискримінації.

- Сім відсотків ДГ в МТП зазначили, що стикаються з дискримінацією в приймаючій громаді, а два відсотки стикалися з нею під час пошуку роботи.
- Більшість ДГ (61%), які проживають в МТП, повідомила, що не відвідує соціальних та культурних заходів. Найрідше їх відвідували дорослі чоловіки, особи, які перемістилися нещодавно, а також ДГ, у складі яких була щонайменше одна особа з інвалідністю.

ОБГОВОРЕННЯ

Панель 1 «Мапування та визначення прогалин в наданні послуг вразливим категоріям населення, які проживають в МТП»

У цій панельній дискусії взяли участь ключові зацікавлені сторони з метою обговорення прогалин в наданні послуг вразливим категоріям населення, які проживають в МТП, а також можливостей покращення реагування на їхні потреби. На цій сесії, яку модерувала **Кася Кот-Маєвська, Координаторка Кластеру з питань захисту**, були висвітлені думки представників державних установ і гуманітарних організацій, а також організацій громадянського суспільства, які допомагають вирішувати труднощі, з якими стикаються переміщені люди.



Розпочала обговорення **Олена Фартушна, Керівник експертної групи з питань захисту прав окремих соціальних груп та людей похилого віку при Міністерстві соціальної політики України**, зазначивши, що Міністерство проводить моніторинг умов проживання ВПО в різних видах житла, зокрема тих, що проживають з родичами, орендують житло та проживають в МТП. Протягом 2022 і 2023 років простежувалася чітка тенденція, коли багато ВПО похилого віку, зокрема людей з інвалідністю, особливо ті, чие житло було зруйноване, евакуювалися з прифронтових територій та оселялися в інституційних закладах. Люди, в яких не було попереднього досвіду проживання в

інституційних закладах, часто сприймали їх як своє «останнє місце проживання», зважаючи на те, що стан їхнього здоров'я в таких умовах швидше погіршувався, а не покращувався.

Пані Фартушна зазначила, що більше половини МТП все ще не пристосовані до потреб людей з обмеженою мобільністю, тому багато з них не мають альтернативних варіантів. З метою вирішення цієї проблеми Міністерство працює над пошуком та відновленням потенційних закладів, зокрема невеликих будинків та стаціонарних відділень в тилкових регіонах, які можуть використовуватися в якості житла, більш пристосованого до потреб цих категорій населення. Такі заходи узгоджені з процесом інтеграції України в Європейський Союз, що передбачає проведення реформи деінституалізації в соціальній сфері.

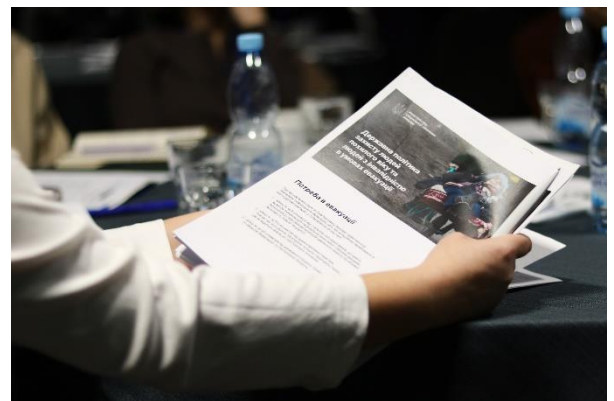
Вона також наголосила на важливості розвитку соціальних послуг у цих закладах, зокрема забезпечення догляду після госпіталізації, а також проведення ремонтних робіт для створення безпечних житлових умов, пристосованих до потреб людей з обмеженою мобільністю. Крім цього, створення можливостей для соціальної адаптації має вирішальне значення для покращення якості життя людей похилого віку та людей з інвалідністю як в МТП, так і в інституційних закладах.

Вона надала оновлену інформацію щодо експериментального проекту, який проводиться в санаторіях «Слава» і «Батьківщина» в Трускавці, які перебувають у власності Міністерства. За її словами, проект звершується в 2024 році та спрямований на проведення оцінки можливості перетворення цих закладів на комерційні неприбуткові підприємства з одночасним продовженням надання основних послуг. В одному санаторії 90% мешканців тепер отримують медичні послуги, допомогу з житлом, а також підтримку з соціальною адаптацією, що вказує на значне покращення - 98% мешканців більше не потребують соціальних послуг, які вони

⁷ Постанова КМУ № 888 «Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку та особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного

отримували раніше, а лише мають потребу в житлі та перехідній підтримці з реінтеграцією в громадах.

І насамкінець вона детальніше зупинилася на концепції послуги підтриманого проживання, розрахованих на всі категорії населення, зокрема ВПО. На сьогоднішній день Міністерство розробляє систему критеріїв для надання послуг для таких центрів з метою забезпечення ефективної програми підтримки та інклюзивності. Попри це, залишаються виклики, зокрема пов'язані з виконанням Постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) № 888⁷, згідно з якою впроваджуються додаткові вимоги до надавачів соціальних послуг. Ці вимоги включають забезпечення доступу, безпеки, дотримання стандартів та заходів пожежної безпеки. Хоча постачальникам, особливо комунальним послуг, було виділено час, щоб забезпечити відповідність їхніх закладів цим стандартам, в процесі покращення надання послуг виникли суттєві перешкоди.



Андрій М'ясоїд, Заступник керівника Відділу соціального забезпечення Дніпропетровської обласної державної адміністрації, розповів про основні потреби та виклики, з якими стикаються новоприбулі ВПО в регіоні. Він зазначив, що на сьогоднішній день в Дніпропетровській області проживає понад 451 000 ВПО. Хоча багато евакуйованих людей тимчасово залишаються в регіоні до свого переміщення в західні регіони за допомогою

догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною»:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-2024-%D0%BF#Text>

місцевої влади або громадських організацій, інші переїжджають самостійно та реєструються для отримання допомоги. Він підкреслив, що основною потребою цих ВПО є підтримка їхнього психічного здоров'я.

Вероніка Костареллі, Менеджерка програми з координації та управління місцями тимчасового проживання у Представництві MOM в Україні, поділилася думками щодо підходу представництва MOM в Україні до консолідації МТП в рамках своєї стратегії. Акцент робився на інклюзивності та пошуку МТП в районах, у яких був доступ до основних послуг, першочергово тих, де проживало більше 30 мешканців. Вона наголосила на важливості вирішення ключових проблем, зокрема доступу для людей з інвалідністю та питань безпеки в приміщеннях.

Для забезпечення зворотного зв'язку та надання технічної оцінки, команда MOM залучає територіальні громади, а також команди Кластеру СССМ та Кластеру з питань захисту. Ці оцінки проводяться з метою оцінки структури та умов в МТП, а також визначення основних проблем. Після погодження пріоритетів з місцевими органами влади та членами громади MOM готує план дій та ще раз відвідує об'єкти для узгодження цих планів з мешканцями з метою забезпечення відповідності їхнім потребам, зокрема щодо розміщення закладів на доступних поверхах.

Пані Костареллі наголосила, що, за наявності бюджету, MOM також надає допомогу громадам щодо благоустрою загальних територій з метою покращення житлових умов. Водночас вона зазначила, що залишаються значні прогалини, зокрема у західних та центральних регіонах України, де кількість гуманітарної допомоги зменшується. В багатьох випадках наявних ресурсів не вистачає для задоволення потреб громад.

Вона також наголосила на важливості комплексного підходу, особливо для людей з інвалідністю. «Ви не вирішите проблем людей з інвалідністю лише надавши їм ліжко-місце або покращивши стан МТП», - зазначила вона, акцентуючи увагу на необхідності комплексних рішень. Вона ще раз повторила, що

незважаючи на важливу роль гуманітарних організацій, кінцева відповідальність лежить на державі, яка повинна надавати більшу підтримку таким категоріям населення.

Говорячи про довгострокові рішення, вона відзначила труднощі, пов'язані з перебудовою МТП в соціальне житло. Наприклад, перебудова одного МТП в соціальне житло може коштувати «більше одного мільйона доларів». Вона наголосила на необхідності залучення організацій з розвитку, приватного сектору та надання індивідуальних пакетів послуг, звернувши увагу на те, що «універсальні» рішення є неефективними.

Стосовно проблем, з якими стикаються гуманітарні організації, пані Костареллі відзначила дефіцит ресурсів та нерівномірний розподіл допомоги в регіонах. В той час як більша увага приділяється східним, північним та південним регіонам України через постійні атаки, західні і центральні регіони часто залишаються недостатньо забезпеченими. За її словами, звернення про надання послуг в секторах водопостачання, санітарії та гігієни (ВСГ), житла та охорони здоров'я часто залишаються невирішеними через брак партнерів, які працюють в цих районах. Ця прогалина вказує на гостру потребу в більш скоординованому та належними чином забезпеченому ресурсами реагуванні.

Алла Соцька, радник Голови «Національної асамблеї людей з інвалідністю України», наголосила на тому, що за нинішніх обставин майже неможливо створити належні житлові умови. Місцеві адміністрації, установи та навіть міжнародні організації намагаються вирішити поширені проблеми з доступом та інклюзивністю.

Вона відзначила, що проблеми починаються задовго до того, як люди прибувають до МТП. Багато людей з інвалідністю не знають про свої права згідно з гуманітарними та міжнародними стандартами. Евакуація є значною проблемою, оскільки людей часто транспортують в неналежних умовах, зокрема у шкільних автобусах, після чого вони прибувають до житла, яке виявляється

недоступним або не відповідає їхнім потребам.

Прикладами такої невідповідності можуть бути заклади, які знаходяться на верхніх поверхах без ліфта, через що люди змушені переміщатися сходами, щоб отримати доступ до основних зручностей, таких як туалети; випадки, коли прикованих до ліжка людей залишали в жахливих умовах і не змінювали підгузки протягом декількох днів; біотуалети і приміщення без опалення, в яких температура опускалася до 5°C; а також соціальні працівники в притулках, які не працюють на вихідних, залишаючи мешканців похилого віку та людей з інвалідністю без основних послуг.

Пані Соцька також зазначила, що МТП часто не враховують різноманітні потреби людей з інвалідністю. Наприклад, люди на інвалідних візках можуть взагалі уникати відвідування туалетів через проблеми з доступом до них, тоді як інші люди з деменцією, порушеннями зору або обмеженою мобільністю не отримують необхідної допомоги. В деяких випадках у притулках розміщують людей, які знаходяться в критичному стані, що призводить до їхньої смерті, якій можна було б запобігти.

Панель 2. «Заглядаючи у 2025 рік: Альтернативи та рішення для вразливих категорій населення в МТП»

Під час другої панельної дискусії «Заглядаючи у 2025 рік: Альтернативи та рішення для вразливих категорій населення в МТП»,



⁸ [Постанова КМУ № 268 «Про затвердження порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у](#)

модератором якої виступила **Міранда Гаандерс, Координаторка Кластеру СССМ**, учасники обговорили виклики, пов'язані із забезпеченням альтернативних варіантів житла, консолідацією місць тимчасового проживання, а також потенційними рішеннями для людей, які проживають в МТП.

Галина Бордун, Голова Координаційного центру допомоги цивільному населенню при Львівській обласній державній адміністрації, розповіла про виклики та зусилля в напрямку координації підтримки ВПО, які проживають в МТП у Львівській області. Вона пояснила, що у 2022 році було створено координаційний центр, до складу якого увійшли національні партнери, місцеві неурядові організації та державні установи, що працюють в різних секторах, зокрема освіті, соціальному захисті та охороні здоров'я. Завдання центру полягало в залученні та координації надання гуманітарної допомоги спільно з міжнародними організаціями.

Пані Бордун звернула увагу на проблему затримки виплати компенсації за комунальні послуги для МТП, яка могла займати до 4-5 місяців. За її словами, процес ускладнюється декількома рівнями адміністрування, адже запити на отримання компенсації мають погодити регіональні фінансові адміністратори, а також різні департаменти на державному рівні та рівні громади, що значно затягує цей процес. Вона наголосила на необхідності спрощення цієї процедури в наступному році, запропонувавши продовжити дію Постанови КМУ № 261⁸ щодо компенсації комунальних послуг або знайти альтернативні рішення.

Вона також наголосила на труднощах, з якими стикаються керівники МТП, багато з яких є волонтерами та не отримують зарплати. За її словами, пошук фінансування та пріоритизація потреб обласних адміністрацій є складним питанням, яке потребує глибшого аналізу та ефективнішого розподілу коштів для МТП.

[будівлях \(приміщеннях\) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану».](#)

Пані Бордун погодилася, що виникають труднощі з пошуком довгострокових рішень для людей, які проживають в МТП протягом трьох років. Вона наголосила на потребі надання допомоги таким людям, особливо людям похилого віку, тим, в кого є діти, а також людям з іншими вразливостями.



Вона також звернула увагу на важливість інформування місцевих громад про програми, що реалізуються на державному рівні, відзначивши недостатню поінформованість про доступну допомогу. Вона запропонувала залучати підприємців через ініціативи корпоративної соціальної відповідальності, які можуть стати важливим напрямком для забезпечення можливостей працевлаштування для ВПО.

Як і багато інших учасників, пані Бордун наголосила, що соціальне житло є найгострішою проблемою. Вона акцентувала увагу на тому, що це питання має вирішуватися першочергово, особливо для вразливих категорій населення, таких як люди похилого віку, які не можуть дозволити собі чекати 10-15 років, щоб вирішити питання з житлом.

Ксенія Гедз, Адвокаційна координаторка Благодійного Фонду «Право на захист» (R2P) розповіла про основні труднощі, пов'язані з реалізацією програм для ВПО, звернувши увагу

⁹ [Наказ № 288 Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій «Про затвердження методичних рекомендацій щодо проведення оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні громади»:](#)

на відсутність ефективної оцінки потреб та обмеження наявної нормативної бази.

Пані Гедз наголосила на необхідності проведення комплексної оцінки потреб як на місцевому, та і на державному рівнях. За її словами, громадам доручили провести оцінку потреб, однак методологія⁹ для цього дослідження була погоджена лише у вересні 2024 року. Вона пояснила, що громади недооцінюють важливість такої оцінки, яка є ключовою для розуміння потреб ВПО та забезпечення фінансування програм згідно з цими потребами.

Вона також звернула увагу на проблеми в громадах та їхню нездатність планувати пріоритети як на рік, так і на три роки, згідно з Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення на 2023-2025 роки¹⁰. Вона зазначила, що багато громад не вміють планувати в таких часових рамках або навіть не розуміють, для чого це потрібно, що ускладнює процес розробки програм для ВПО на державному та місцевому рівнях. Внаслідок цього, оцінка потреб, яку здебільшого проводять міжнародні організації, не здійснюється на державному та місцевому рівнях, через що існує брак інформації, яка необхідна для формування ефективних програм.

Пані Гедз також торкнулася масштабнішої проблеми із законодавчою базою для ВПО, зазначивши, що попри його наявність, загальний закон про гарантування прав ВПО¹¹ не був повністю оновлений. Вона наголосила на тому, що Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на 2023-2025 роки, ухвалена на початку повномасштабної війни, не переглядалася на предмет врахування зміни ситуації, а ролі різних відомств у підтримці ВПО залишаються нечіткими. Вона наголосила на необхідності чіткого визначення мандатів та розробки конкретних планів дій

¹⁰ [Наказ № 312-р «Про затвердження стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках».](#)

¹¹ [Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб».](#)

для вирішення житлових питань і забезпечення прав ВПО.

Щодо питання соціального житла, за її словами, попри наявні законодавчі норми, доступність соціального житла залишається дуже низькою. Лише близько 2 000 ВПО проживають в соціальному житлі, що, на її думку, свідчить про його відсутність. Вона наголосила на необхідності розробки стабільної та ефективної моделі соціального житла, яка дозволить громадам створювати соціальне житло незалежно, на основі наявних у них ресурсів. Вона зазначила, що Міністерство розвитку громад та територій займається розробкою законів та підзаконних актів, які сприятимуть створенню соціального житла в громадах, однак цей процес все ще знаходиться на початковому етапі.

Вона також згадала про Постанову 495¹² щодо тимчасового житла, яка, за її словами, не використовується за призначенням. Багато громад не розуміють, чому потрібно надавати безкоштовне житло для ВПО, а деякі з них навіть не хочуть реєструвати ВПО для отримання тимчасового житла. Це вказує на необхідність повного перезавантаження системи соціального житла в країні з акцентом на усуненні системних перешкод, які унеможливають її ефективне впровадження.

І насамкінець пані Гедз зазначила, що зворотний зв'язок від пілотного проекту щодо надання субсидій на оренду житла, який планується реалізувати Міністерством соціальної політики, допоміг би зрозуміти що саме спрацювало, а що ні. Вона запропонувала надавати податкові пільги орендодавцям, які здають житло для ВПО, що допомогло би стимулювати пошук рішень щодо приватного житла для переміщених осіб.

Ніна Майя Шрепфер, Заступниця представника Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) в Україні, розпочала з окреслення планів УВКБ ООН на 2025 рік, які передбачають диференціацію програм для задоволення

¹² [Постанова КМУ № 495: «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб».](#)

різних потреб з урахуванням періоду перебування людей в МТП. Вона наголосила на необхідності розробки різних моделей гуманітарної діяльності для «місць довготривалого перебування», в яких мешканці проживають протягом тривалого періоду, а також «місць, що стикнулися з надзвичайними ситуаціями», в яких розміщені особи, які прибули нещодавно. Вона звернула увагу на важливість розуміння ролі, яку МТП відіграють в забезпеченні фізичної безпеки, а також тимчасової підтримки шляхом інвестування в інфраструктуру та непродовольчі товари. Попри це, вона висловила занепокоєння щодо зосередження уваги виключно на утриманні закладів, адже це може мимовільно закріпити переміщення, перетворивши місця тимчасового проживання на заклади постійного перебування, в чому не зацікавлені ні державні, ні гуманітарні організації.



УВКБ ООН зміщує фокус на перетворення деяких МТП в соціальне житло та інтеграцію соціальних послуг. Це допоможе краще зрозуміти плани та наміри мешканців, зокрема в тих МТП, які можуть закритися найближчим часом. Проводячи профілювання ВПО в цих МТП, УВКБ ООН прагне забезпечити підтримку ретельного планування шляхів надання допомоги людям для прийняття інформованих рішень щодо свого майбутнього.

Крім цього, пані Шрепфер наголосила на важливості побудови більш ефективного

зв'язку МТП з навколишньою громадою. Вона зазначила, що МТП не повинні існувати ізольовано, а мають інтегруватися в ширшу систему громад, що охоплює послуги місцевого самоврядування та підтримку з боку громадських організацій. УВКБ ООН планує працювати з мережею, що налічує 550 громадських організацій, а також інвестуватиме в спеціалізацію цих організацій, щоб доповнити державну підтримку та полегшити соціальну інтеграцію.

Вона також наголосила на необхідності покращення доступу до соціальних послуг, особливо для вразливих категорій населення, таких як люди похилого віку, яким складно пересуватися, і людей з інвалідністю. Започаткування послуг проживання з доглядом та групового догляду, згідно з Постановою № 888, є важливим кроком для забезпечення злагоджених рішень для вразливих категорій людей, які зараз перебувають в МТП. Вона зазначила, що перехід до самостійного життя є особливо складним для цих категорій людей, тому потрібно забезпечувати їх не лише житлом та роботою, але й надавати повний пакет соціальних послуг. Важливо розвивати соціальні послуги за підтримки як державних, так і неурядових організацій, які надають послуги на основі договору.

І насамкінець пані Шрепфер підкреслила, що важливо надати людям, які проживають в МТП, можливість керувати власним життям. Вона відзначила необхідність інвестування в самоорганізацію та розвиток потенціалу, незалежно від того чи це буде реалізуватися через офіційні органи, такі як ради ВПО, чи за допомогою інших механізмів, що дасть можливість переміщеним особам брати відповідальність за своє майбутнє. УВКБ ООН організовує воркшопи для сприяння цьому процесу в ролі координатора та посередника.

Ілля Одінцов, Заступник голови Ради ВПО в Дніпропетровській області, поділився своїм баченням щодо підтримки соціальної

інтеграції ВПО. Він пояснив, що у Львівській області половина місць тимчасового проживання знаходяться у приватній власності, а інша половина перебуває у власності держави або комунальних підприємств. Коли він почав працювати в раді ВПО, існувало лише три транзитних пункти, які приймали переміщених людей, а основна увага зосереджувалась на розробці довгострокових рішень щодо житла. Їх можна було реалізувати лише за рахунок оренди будівель в держави. Рада допомагала місцевим організаціям шукати можливості створення житла для ВПО, а також розробила механізм, за допомогою якого люди звертаються до міністерств за допомогою.



Пан Одінцов зазначив, що завдяки налагодженій комунікації між радою та обласною адміністрацією вдалося розширити МТП на 500 додаткових місць завдяки оренді нової будівлі. Це партнерство дало можливість створити новий заклад, в якому проживають 200 людей, здебільшого це люди з інвалідністю та люди похилого віку, які раніше не перебували в МТП області. Для підтримки таких мешканців організуються реабілітаційні заходи. Він наголосив на тому, що місцеві організації, які працюють з ВПО, повинні мати більше можливостей управляти МТП напряму, а не лише орендувати самі будівлі з метою розробки стабільних та довгострокових рішень для переміщених осіб.